

Fig. 1. Weight of grains per plant

Table 1

Means for total grain weight per plant, g

Product A	Product B	Control
12.74722	17.90667	9.590513

The standard analysis of variance indicates that the hypothesis of joint mean for all three groups should be rejected ($p = 1.044 \times 10^{-7}$) and Tukey HSD test with 95% family-wise confidence level gives the result provided on Table 2.

Table 2

Tukey multiple comparisons of means, 95 % family-wise confidence level, total grain weight per plant

	Difference between means	Confidence interval	p-value
Product A – Control	3.156709	(-0.3079973, 6.621416)	0.0818908
Product B – Control	8.316154	(4.8514472, 11.780861)	0.0000003
Product B – Product A	5.159444	(1.6261231, 8.692766)	0.0021457

As one can see, average total grain weight in Product A group was higher than the one in Control, but there is relatively high probability that such positive influence could be the result of random reasons, while the increase in Product B-treated group was more significant (on average, approximately 87 % increase in comparison to Control group with strongly statistically significant difference).

Despite being less effective in plant growth promotion, Product A group sustained the least damage from the broad bean beetle: among the grains collected from plants in Product A group, only 22.9 % were damaged by the pest in comparison to 34 % in Control and 34.6 % in Product B groups. The difference between Product A-treated and Control plants is statistically significant ($p = 2.096 \times 10^{-6}$, one-sided 2-sample χ^2 - test for equality of proportions), while there is no notable difference between Control and Product B ($p = 0.8543$, twosided 2-sample χ^2 - test for equality of proportions).

Reference: 1. Zoritch V. A. (2017). *Matematitseskiy analiz dlya estestvoznaniya [Mathematical analysis of problems in natural science]*. MCNMO. **2.** Gasnikov A. V. (2018). Search for stochastic equilibria in transport networks using the universal direct-dual gradient method. *Computer research and modeling*, 10, pp. 335-345. **3.** Shalev-Shwartz, S. (2014). *Understanding Machine Learning: From theory to algorithms*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.

УДК 331.1

Л. М. Мекшун, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СТАТИСТИКО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Ключові слова: трудові ресурси, статистико-економічний аналіз, економічно активне та неактивне населення, зайняті та безробітні, демографічні проблеми трудових ресурсів.

Особливістю сучасного ринку праці України є низький рівень використання трудових ресурсів, значна зовнішня трудова міграція, нестача вільних робочих місць, низька продуктивність та оплата праці. Статистика трудових ресурсів є складовою статистики праці та соціа-

льної статистики. Вона розробляє та аналізує показники чисельності, руху, зайнятості, безробіття, працездатності, використання трудових ресурсів, досліджує вплив демографічних та соціальних факторів на їх стан.

Ми погоджуємося з точкою зору багатьох авторів, які визначають трудові ресурси як частину працездатного населення, яка за своїми фізичними, віковими, освітніми даними відповідає певній сфері діяльності [1; 2].

Статистика трудових ресурсів у їхній структурі виділяє економічно активне та економічно неактивне населення, динаміка якого в Україні за 2017-2019 рр. представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка економічно активного та економічно неактивного населення України за 2017-2019 рр.

Показники	Рік		
	2017	2018	2019
Усе економічно активне населення у віці 15-70 років, тис. осіб	17854,4	17939,5	18155,7
в тому числі:			
жінки	8423,8	8546,1	8654,1
чоловіки	9430,6	9393,4	9501,6
Усе економічно неактивне населення у віці 15-70 років, тис. осіб	10945,0	10724,8	14082,1
в тому числі:			
жінки	6708,0	6512,3	8919,5
чоловіки	4237,0	4212,5	5162,6

Джерело: [3].

Як видно з даних табл. 1, кількість економічно активного населення в Україні за 2017-2019 рр. зростала, в той час, як кількість економічно неактивного населення коливалася: у 2018 році зменшилася порівняно з 2017 роком, а в 2019 році – зросла. Зростання економічно активного населення в Україні є одним із факторів, які впливають на ефективність національної економіки. Також у статистиці трудових ресурсів виділяють зайняте та безробітне населення (табл. 2).

Таблиця 2

Зайнятість та безробіття населення України з 2017 по 2019 рр.

Показник	Рік		
	2017	2018	2019
Усе зайняте населення, тис. осіб	16156,4	16390,9	16668,0
в тому числі:			
жінки	7771,2	7910,7	7974,3
чоловіки	8585,2	8450,2	8693,7
Усе безробітне населення, тис. осіб	1698,0	1578,6	1487,7
в тому числі:			
жінки	652,6	635,4	679,8
чоловіки	1045,4	943,2	807,9

Джерело: [3].

Аналізуючи дані табл. 2, можна зробити висновок, що кількість офіційно зареєстрованих безробітних в Україні протягом 2017-2019 рр. зменшувалась. Одним із факторів, що впливають на цей процес, є зовнішня трудова міграція, проаналізована нами в попередніх дослідженнях [4].

Статистико-економічний аналіз трудових ресурсів з демографічної точки зору показав, що у 2019 році в країні налічувалося 41983,6 тис. осіб, з 1991 року до 2019 року населення України скоротилось з 51,944 млн осіб до 41,983 млн осіб. Сьогодні Україна посідає 33-є місце за чисельністю населення серед країн світу. Починаючи з 2015 року, в Державній службі статистики України до цієї кількості не включають населення анексованого Криму та непідконтрольних територій Донбасу[3]. Науковці до основних демографічних проблем трудових ресурсів відносять: низький рівень народжуваності та високий рівень смертності; старіння населення; низький рівень доходів; соціальну незахищеність населення та слабку систему охорони здоров'я [5].

Також в Україні постійно зростає кількість населення старшої вікової групи і зменшується кількість молоді. Так, у 2020 році кількість пенсіонерів була на 2 % більше, ніж офіційно працевлаштованих осіб, що призводить до необхідності дотацій Пенсійного фонду державним бюджетом України [6]. На сьогодні для молоді пріоритетом стає не народження і виховання дітей, а задоволення матеріальних потреб. Саме тому вони виїжджають на роботу за кордон у пошуках високооплачуваної роботи і можливості більшої самореалізації. Динаміка природного та міграційного руху населення України з 2015 по 2019 рр. показана у табл. 3.

Таблиця 3

Динаміка природного та міграційного руху населення України з 2015 по 2019 рр., тис. осіб

Роки	Природне зростання, скорочення (-)	Міграційне зростання, скорочення (-)
2015	-183,0	14,2
2016	-186,6	10,6
2017	-210,1	12,0
2018	-251,8	18,6
2019	-272,3	21,5

Джерело: [3].

Таким чином, виходячи з проведеного статистико-економічного аналізу трудових ресурсів України, можна зробити висновок, що:

- за останні два роки кількість економічно активного населення в країні зростає;
- протягом 2017-2019 рр. кількість зайнятого населення зростає, а кількість безробітного знижується;
- кількість населення в Україні постійно зменшується, що пов'язано зі зменшенням народжуваності та збільшенням смертності, що призводить до проблеми старіння нації і пенсійного забезпечення людей старшого віку.

Список використаних джерел: 1. Тітікова А. О., Дибленко В. Г., Шевченко О. О. Трудовий потенціал підприємства. *Економічні науки. Сер. Економіка та менеджмент*. 2012. Вип. 9(2). С. 518-523. 2. Жаворонюк А. В., Колеснікова Н. І. Сутність трудових ресурсів та аналіз їх використання. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 427-430. 3. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 4. Мекшун Л. М. Вплив зовнішніх міграційних процесів на трудовий потенціал України та країн ЄС. Реалізація економічного потенціалу України: теоретичні та практичні аспекти: монографія / за заг. ред. М. М. Забаштанського. Чернігів: ЧНТУ, 2020. С. 44-56. 5. Линдар М. В., Ярошевич Н. Б., Степанова А. В. Демографічна ситуація в Україні: проблеми та шляхи її вирішення. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 6(17). С. 304-309. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/6_17_ukr/57.pdf. 6. Мінсоцполітики: в Україні пенсіонерів на 2 % більше, ніж офіційно працевлаштованих. *Економічна правда*. 23 січня 2020 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/01/23/656168/>.

УДК 369.04:519.863

М. Є. Юрченко, канд. фіз.-мат. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЙМОВІРНІСНА ОЦІНКА РИЗИКУ ОПЕРАЦІЙ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Ключові слова: волатильність, управління ризиками, ймовірнісні моделі, стохастичні моделі.

У сучасній ринковій економіці фондовий ринок відіграє ключову роль у механізмі залучення інвестицій як у приватний бізнес, так і в державний бюджет. Цей факт, а також інтеграція України у світовий економічний простір, поява в українських реаліях інституцій біржової торгівлі та вплив фінансово-економічних гравців світового рівня зумовили значне зростання інтересу до нових типів ризикових активів і, як наслідок, до збільшення попиту на появу нових математично обґрунтованих методів максимізації прибутку від інвестицій в останні. Слід зазначити, що процеси, які відбуваються на фондових біржах, мають принципово випадкову природу, а отже, їх неможливо прогнозувати із абсолютною точністю. За таких умов виникає потреба у використанні передових елементів апарату теорії ймовірностей (для формулювання адекватної моделі процесів, що розглядаються) та математичної статистики (для оцінки параметрів таких моделей).